

* نام کتاب: تاریخ تفکر اجتماعی در اسلام

* مؤلف / مترجم: غلامرضا سلیم

* ناشر: دانشگاه پیام نور

* نوبت و محل چاپ: تهران، دهم

* سال نشر: ۱۳۸۳

۲- تاریخ تفکر اجتماعی در اسلام

این کتاب منبع اصلی درس تاریخ تفکر اجتماعی در اسلام در مقطع کارشناسی رشته‌های علوم اجتماعی دانشگاه پیام نور است. از آثار مشابه می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

- تاریخ تفکر اجتماعی در اسلام دفتر همکاری حوزه و دانشگاه

- تاریخ اندیشه های اجتماعی در اسلام هدایت الله ستوده

- اندیشه اجتماعی متفکران مسلمان تقی آزاد ارمکی

از فارابی تا ابن خلدون

- اندیشه های اجتماعی متفکران مسلمان تقی آزاد ارمکی

از خواجه نصیر تا مطهری

- سیری در اندیشه های اجتماعی مسلمین محمود نفیسی

الف) بررسی شکلی

متن نسبتاً سلیس و روان نوشته شده و چون کمتر به بحث‌های نظری و بیشتر به شرح حال افراد پرداخته جنبه روایت گونه دارد. که خطای آن محسوب می‌شود. کتاب نیازمند ویرایش و اعمال قواعد نگارشی است و، اصولاً، در بسیاری از موارد، منطق حاکم بر بیان مطالب، منطق گفتار است تا منطق نوشتار. حجم اثر برای دو واحد درس بسنده و واقع بینانه است. با وجود آن‌که اثر به چاپ دهم رسیده است ولی هیچ تغییری در چاپ‌های متوالی پدید نیامده است. اترفاقد جدول، تصویر، فهرست اجمالی، بیان ضمنی هدف، فهرست اعلام، فهرست موضوعی و کتاب‌شناسی است و فقط بخش سوم دارای مقدمه است.

ب) بررسی محتوایی

گرچه در نگاهی کلی به نظر می‌رسد مفهومی روشن از اصطلاح «تفکر اجتماعی» در این کتاب مبنای قرار نگرفته است ولی در نگاهی اجمالی به لحاظ کاربرد اصطلاح‌ها تخصصی، مشکل خاصی دیده نمی‌شود؛ هر چند میزان استفاده از اصطلاح‌ها بسیار کم است. در برخی موارد، کاستی‌هایی از این حیث دیده می‌شود، هم‌چون: «گرد آوری مواد» به جای «گرد آوری اطلاعات یا داده‌ها». مؤلف، در ص ۲۱ «اتساق» را به معنی سوق دادن به کار برده است. میزان بهره‌گیری از ابزارهای علمی جهت تفهیم موضوع، ضعیف است، سعی شده تا عناوین بحث‌ها منطبق با سرفصل باشد لیکن در محتوا این انطباق به چشم نمی‌خورد. اثر کمتر به بحث علمی و نظری پرداخته و بیشتر جنبه تاریخی دارد و در مورد برخی شخصیت‌ها همچون دکتر شریعتی و ... بسیار به اختصار مباحثی مطرح شده در حالی که ده درصد کتاب به صورت مستقیم به تاریخ تفکر اجتماعی پرداخته شده است.

انبوهی از اطلاعات مربوط به جایگاه علم در اسلام، احوالات شخصی و آثار

تاریخ تفکر اجتماعی در اسلام ۲۰۱

علمی غیر اجتماعی اندیشمندان مسلمان و روش‌های مردم‌نگاری ارتباط چندانی با عنوان کتاب ندارد. اثر تلفیقی از کتاب‌های مختلفی است که انسجام ندارد و به صورت مجموعه‌ای از نوشته‌های این و آن درباره مسائلی است که گاه به تاریخ تفکر اجتماعی هم گوشه چشمی دارد. این اثر، به ویژه از نظر «روش» روز آمد نیست. اطلاعات آن نیز نه تنها روز آمد نیست بلکه، مرتبط با موضوع کتاب هم نیست. نوآوری خاصی در آن دیده نمی‌شود و به نظر می‌رسد در تدوین اثر، طرحی کلی وجود نداشته است.

نقل قول‌های طولانی و مکرر از چند منبع محدود، حکایت از عدم بهره‌گیری مناسب مؤلف از منابع موجود است (برای نمونه ر.ک: ص ۲۱-۲۲-۲۴-۲۵-۲۷-۲۹...) این نکته در سراسر کتاب به چشم می‌خورد. در مواردی جملات و روایات بدون ذکر سند وجود دارد، مانند: ص ۳ سطر ۲، ص ۵، ص ۴۷ و.. درباره اولین خطبه ابوبکر.

شیوه ارجاع‌ها نیز یکسان نیست. گاه در متن کتاب ارجاع داده شده (ص ۱۱۴) و گاه داخل پرانتز، گاه به نام صاحب اثر (ص ۱۵) گاه به نام کتاب. [بخش عمده‌ای از کتاب، ربط زیادی با عنوان کتاب ندارد مانند: اصول خمسه معزله (ص ۱۰) سطر این سینا درباره جبر (ص ۲) بررسی کتاب تاریخی (ص ۵۴) بررسی کتاب‌های فصل (ص ۸۴) و مورخه اثر به گونه‌ای نگاشته شده که برای هر کتاب دیگری هم عیناً می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد.

پیشنهادها

- کتاب به تیتربندی و فصل‌بندی و صفحه‌آرایی مجدد نیاز دارد.
- افزودن فصلی در خصوص آراء امام خمینی (ره) به غنای کتاب می‌افزاید.
- پرداختن به جنبه‌های نظری آرای متفکران مسلمان نیز ضروری است.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی